

Utredning avseende förekomst av skyddade arter i
Lindholmsallén, Göteborg samt själva alléns skyddsstatus

Ola Bengtsson, Ola Hammarström, Fredrik Larsson

Pro Natura

2018

Innehållsförteckning

Uppdraget och bakgrund	3
Tillvägagångssätt	3
Naturvärden i Lindholmsallén	3
Naturvårdsintressanta arter	5
Träden i Lindholmsallén 2018	8
Skyddsstatus Lindholmsallén	8
Referenser	11

Uppdragsgivare: Göteborgs Stad, Trafikkontoret

Trafikkontorets diarienummer: 6240/18

Kontaktperson uppdragsgivare: Emma Josefsson

Projektledare, Pro Natura: Ola Bengtsson, ola.bengtsson@pro-natura.net, 070-659 42 57

Övrig personal: Ola Hammarström, Fredrik Larsson

Fältarbete: Ola Bengtsson, Ola Hammarström, Fredrik Larsson

Foton: Ola Hammarström, Fredrik Larsson

Arbetet genomfört: oktober-november 2018

Uppdraget och bakgrund

Göteborgs Stad håller på att ta fram planer för spårväg mellan Frihamnen och Lindholmen som en del av Sverigeförhandlingens resultat. För tillfället diskuteras ett antal olika möjliga spårdragningar vilka i olika hög grad kan komma att påverka Lindholmsallén. Som ett underlag för dessa diskussioner behövs mer kunskap om Lindholmsalléns eventuella naturvärden och biotopskydd. Som ett led i att ta fram relevant underlagsmaterial uppdrogs åt Pro Natura, inom ramen för gällande ramavtal, att inventera Lindholmsallén mellan Lundby hamngata och Karlavagnsgatan. Syftet med inventeringen var dels att kartlägga eventuell förekomst av naturvårdsintressanta och skyddade arter och dels att utreda huruvida allén omfattas av generellt biotopskydd. Arbetet genomfördes av Ola Bengtsson, Ola Hammarström och Fredrik Larsson, Pro Natura på uppdrag av Emma Josefson, Trafikkontoret Göteborgs Stad,

Tillvägagångssätt

Enligt information från beställaren var samtliga träd i allén att betrakta som relativt unga. I lite äldre alléer där träden har håligheter eller döda stam- eller grenpartier kan det finnas en lång rad organismgrupper som är av naturvårdsintresse, exempelvis hålhäckande fåglar, fladdermöss, vedlevande insekter eller vedsvampar. Förutsättningar för dessa artgrupper saknas dock helt i Lindholmsallén i dagsläget (2018). Därför fokuserades inventeringen av naturvårdsintressanta arter på epifytiska mossor och lavar. Samtliga träd som omfattades av uppdraget (se karta i figur 5) inventerades med avseende förekommande moss- och lavararter (visuellt eftersök). I stort sett samtliga fynd bestämdes i fält. Observationsberedskap fanns naturligtvis även för andra artgrupper men sådana noterades inte. Samtliga träd grovlekmättes också i brösthöjd (1,30 m över marken) med hjälp av en klave.

Naturvärden i Lindholmsallén

Lindholmsallén utgörs av en, i de flesta fall, sexradig lindallé med 444 stycken ca 30 år gamla träd. Lindarna är rikligt bevuxna med framförallt bladlavar. Under inventeringen noterades 26 arter av lavar (tabell 1) varav tre är av visst naturvårdsintresse. De naturvårdsintressanta lavarnas förekomst i allén redovisas i figur 1. Merparten av lavarna är mer eller mindre kvävegynnade och typiska i exponerade miljöer med mycket näringsrikt damm och luftburet kväve.

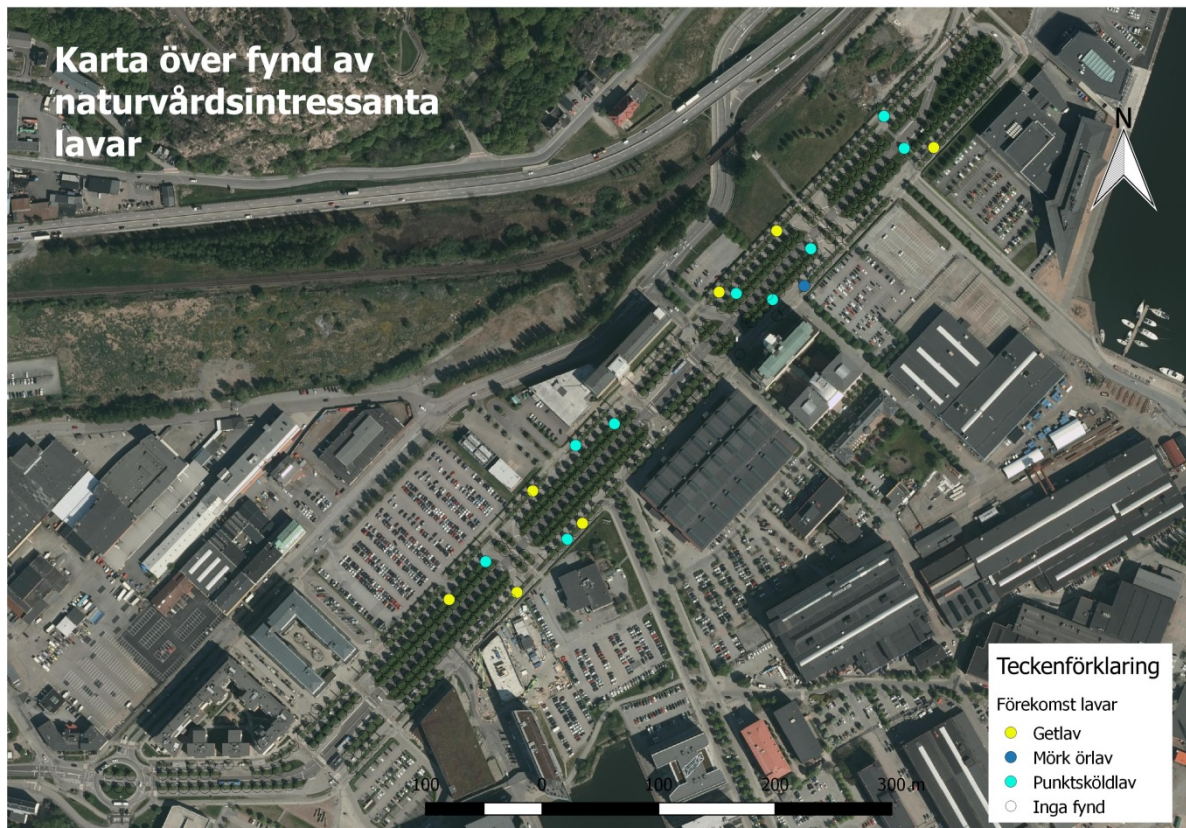
Den fridlysta arten getlav, *Flavoparmelia caperata* finns på sju träd i allén. De ovanliga arterna punktsköldlav, *Punctelia subrudecta* och mörk örslav, *Hypotrachyna afrorevoluta* finns på tio respektive ett träd. Dessa tre arter har tidigare varit rödlistade. Med största sannolikhet har lavarna etablerat sig på träden i plantskolor längre söderut i Europa där arterna är relativt vanliga. Då träden planterats i Göteborg har lavarna förblivit på stammarna och förefaller klara sig bra i den nya miljön. I Göteborgsområdet (och även andra städer i södra Sverige) är denna typ av kulturspridning av sällsynta, sydliga lavar relativt vanligt förekommande. På grund av att många nya fynd har dykt upp under senare tid har alla tre arterna avförts från rödlistan (se vidare under "Naturvårdsintressanta arter" för en närmare beskrivning).

Tabell 1. Lavar som noterades i Lindholmsallén.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Naturvårds-intressant art
Allélav	<i>Anaphthycia ciliaris</i>	
Ägglavar	<i>Candelariella</i> sp.	
Slånlav	<i>Evernia prunastri</i>	
Getlav	<i>Flavoparmelia caperata</i>	x
Blåslav	<i>Hypogymnia physodes</i>	
Pukstockslav	<i>H. tubulosa</i>	
Mörk örlav	<i>Hypotrachyna afrorevoluta</i>	x
Lövträdkantlav	<i>Lecanora clarothera</i>	
Asplav	<i>Lecidella elaeochroma</i>	
Värtig sköldlav	<i>Melanohalea exasperata</i>	
Klubbsköldlav	<i>M. exasperatula</i>	
Färglav	<i>Parmelia saxatilis</i>	
Skrynkellav	<i>P. sulcata</i>	
Hjälmsrosett	<i>Physcia adscendens</i>	
Mångformig rosett	<i>P. dubia</i>	
Rosettlav	<i>P. aipolia</i>	
Finlav	<i>P. tenella</i>	
Gulkantad dagglav	<i>Physconia enteroxantha</i>	
Näverlav	<i>Platismatia glauca</i>	
Kyrkogårdslav	<i>Pleurosticta acetabulum</i>	
Mångfruktigvägglav	<i>Polycaulina polycarpa</i>	
Gällav	<i>Pseudevernia furfuracea</i>	
Punktsköldlav	<i>Punctelia subrudecta</i>	x
Grynig brosklav	<i>Ramalina farinacea</i>	
Brämlav	<i>Tuckermanopsis chlorophylla</i>	
Vägglav	<i>Xanthoria parietina</i>	

Mossor är sparsamt förekommande på alléträden och endast med några få arter. På träden växer även trädgrönealg *Desmococcus* spp. samt en lavparasit av svampsläktet *Marchandiomyces*.

Området saknar gamla träd och andra element/strukturer som är särskilt viktiga för biologisk mångfald. Trädmiljön, som allén utgör bedöms dock ha en viss lokal positiv betydelse för biologisk mångfald som en del av den övergripande grönstrukturen i området kring Ramberget. Hamnstråket vid Göta älvs utlopp är en i övrigt helt exploaterad miljö, varför alla större lövträdmiljöer kan antas ha en viss betydelse som livsrum och spridningskorridor för t.ex. insekter, fåglar och lavar.

Figur 1. Karta över fynd av naturvårdsintressanta lavar.

Naturvårdsintressanta arter

Nedan görs en kort och översiktlig genomgång av de arter som noterades under inventeringen och som i någon mån kan betraktas som naturvårdsintressanta.

Getlav, *Flavoparmelia caperata*

En upp till 20 cm stor bladlav med karakteristiskt gulgrön färg samt gryniga och vågiga inre delar. Getlav växer på lövträdbark (sällsynt även på sten) i exponerades lägen. Arten förekommer sparsamt i kustnära delar av södra Sverige och växer på ca 150 träd i Göteborg. Fram till 2010 var getlav rödlistad som sårbar (VU).

Getlaven, som noterades på sju träd i Lindholmsallén, är fridlyst enligt artskyddsförordningen §4 (SFS 2007:845). Fridlysningen innebär att trädet är skyddat och åtgärder som påverkar trädet negativt kräver dispens. Dispens beslutas av Länsstyrelsen.

Figur 2. Getlav, *Flavoparmelia caperata*.

Mörk örlav, *Hypotrachyna afrorevoluta*

Mörk örlav är en upp till 8 cm stor, gråvit bladlav med grymig (sorediös) bål. Arten är suboceanisk (d.v.s. trivs i områden med hög nederbörd) och växer på lövträdsbark. Förekommer på ett mindre antal lokaler i sydvästra Sverige och är känd från ca 30 träd i Göteborg. Fram till 2010 var mörk örlav rödlistad som akut hotad (CR). Arten noterades på ett träd i Lindholmsallén.

Figur 3. Mörk örlav, *Hypotrachyna afrorevoluta*.

Punktsköldlav, *Punctelia subrudecta*

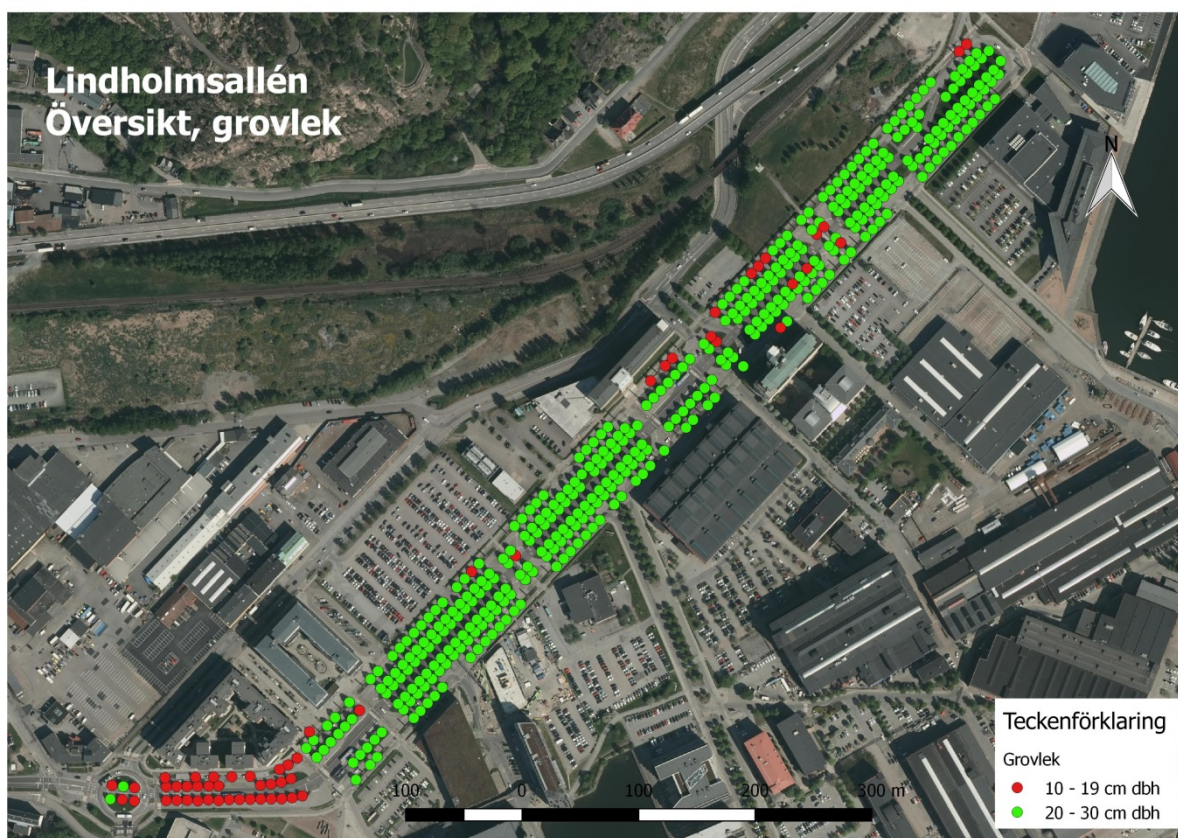
Punktsköldlav är en liten, grågrön bladlav med punktformiga soral (ljusa, gryniga prickar på bålen). Den växer på lövträdsbark i exponerade lägen. Arten är spridd längs kustområden i sydvästra Sveriges och förekommer på ca 250 träd i Göteborg. Fram till 2010 var punktsköldlav rödlistad som akut hotad (CR). Arten noterades på tio träd i Lindholmsallén.

Figur 4. Punktsköldlav, *Punctelia subrudecta*.

Träden i Lindholmsallén 2018

Lindholmsallén utgörs av en, till övervägande del, sexradig lindallé. Totalt inventerades 444 träd i allén. Merparten av dessa planterades enligt Göteborgs Stad 1999 och vid utplanteringsstillfället bedömer man att träden var ca 8 – 10 år gamla. Detta skulle innebära att de idag (2018) skulle ha en ålder på knappt 30 år (27 – 29 år). Av förekommande träd i allén utgörs en klar majoritet av sådana som är över 20 cm i brösthöjdsdiameter (dbh). 387 av träden i allén (= 87 %) är grövre än 20 cm i dbh och följaktligen är enbart 57 stycken (= 13 %) klenare än 20 cm dbh. Som framgår av karta i figur 5 är merparten av de klenare träden (35 stycken) belägna i den allra sydvästligaste delen av allén.

Figur 5. Karta över inventerade träd samt deras grovleksfördelning.

Skyddsstatus Lindholmsallén

Alléer har sedan införandet av Miljöbalken och Förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m. m. 1998 omfattats av generellt biotopskydd. Enligt Bilaga 1 till förordningen om områdesskydd definieras en allé som omfattas av det generella biotopskyddet på följande sätt:

Allé

Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.

Begreppet ”öppet landskap” har enligt den rättspraxis som vuxit fram även ansetts omfatta de flesta miljöer inne i en stad eller annat tätbebyggt område med vissa undantag (se nedan). Då det i stort sett alltid föreligger ett behov av tolkningar och förtydliganden har Naturvårdsverket gett ut riktlinjer för hur olika begrepp relaterade till det generella biotopskyddet ska hanteras. Mer generella riktlinjer presenterades i handboksform (Naturvårdsverket 2012) och en mer specifik vägledning för alléer presenterades 2014 (Naturvårdsverket 2014). I vägledningen från 2014 finns ett stort antal förtydliganden om hur, var och när en allé omfattas av det generella biotopskyddet och nedan återges de punkter som är av särskild betydelse för att avgöra Lindholmsalléns skyddsstatus. Formuleringar särskilt relevanta för tolkningen av situationen beträffande Lindholmsallén har färgmarkerats och kommenteras separat efter punkterna.

1. *En allé ska bestå av minst fem lövträd som är planterade i en enkel eller dubbel rad för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, vilket innebär att mer än hälften av träden ska vara vuxna.*
2. *Med vuxna träd avses träd som mäter minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller har uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).*
3. *Biotopen omfattar trädradens hela längd. Det område som ingår i biotop-skyddsområdet avgränsas till bredden normalt av trädens rötters utbredning. Detta område kan ofta uppskattas som den dubbla krondiametern i lerjordar och den tredubbla i sandjordar. En annan metod för att uppskatta utbredningen av alléträdens rötter är att multiplicera trädets stamdiameter med 15.*
4. *En enkel eller dubbel rad med lövträd som är planterad längs en väg i en tätort omfattas normalt av biotopskyddsbestämmelserna om den inte är belägen i omedelbar anslutning till bebyggelse och det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.*

Som framgår av avsnittet ovan om Lindholmsalléns träd så framgår att sannolikt inga av träden i dagsläget (2018) är över 30 år gamla. Däremot så är en klar majoritet grövre än 20 cm i brösthöjdsdiameter. Därmed uppfylls de krav som formulerats under punkterna 1 och 2.

I punkten 3 anges att trädradens *hela längd* ska beaktas då man avgör om biotopskyddsbestämmelserna är tillämpliga. Beträffande Lindholmsallén så bör sannolikt detta tolkas som att hela den allé som är markerad på karta i figur 5 ska bedömas som en helhet, även om exempelvis den sydvästligaste delen domineras av yngre och klenare träd. Att delar av en allé avskiljs genom vägar, rondeller eller liknande har i avgjorda fall i Miljödomstolen, inte ansetts vara skäl att frångå synsättet att trädraden är, och ska bedömas, en helhet (Lerman 2015). Också detta indikerar att den unga, sydvästra delen ska betraktas som en del av Lindholmsallén. Generellt kan man säga att i många av de rättsfall som avgjorts i Miljödomstolen har domstolen, ur ett rättsligt perspektiv, valt att ha ett brett förhållningssätt till definitionen av begreppet allé, och ofta ansett att biotopskyddsbestämmelserna gäller även om vissa definitionsmässiga tveksamheter funnits (Lerman 2015).

Enligt punkten 4 kan trädrader som är belägna i omedelbar anslutning till bebyggelse undantas från biotopskyddsbestämmelserna. Enligt domar i Miljödomstolen anses inte 20 meter från närmaste bostadshus gälla som omedelbar anslutning (Lerman 2015). Det som har bedömts här är risken för att skada på byggnader ska kunna uppstå som en konsekvens av exempelvis fallande träd eller grova grenar. Vissa Länsstyrelser har tolkat ”omedelbar anslutning” som att träden finns närmare än en träd längd från närmaste bebyggelse medan

andra har tolkat detta som att träd vars grenar berör fasaden på byggnader, växer i omedelbar anslutning.

Sammanfattningsvis är det därför rimligt att anta att hela Lindholmsallén omfattas av biotopskydd och dispens för åtgärder som innebär att träd i allén skadas eller behöver avverkas behöver sannolikt sökas. Eftersom olika Länsstyrelser, i vissa fall, gör olika tolkningar av hur biotopskyddsbestämmelserna ska tillämpas är det dock lämpligt att kontakta Länsstyrelsen tidigt i processen för att hitta lämpliga vägar framåt.

Referenser

Arvidsson, L. & Hammarström, O. 2018. *Flyttning av träd – en metod att rädda hotade lavar*. Svensk Bot. Tidskr. 111: 305–311.

Fritz, Ö. 2013. *Getlav, Flavoparmelia caperata, och andra sällsynta bladlavar vid Flygstaden i Halmstad 2013*. Naturcentrum AB.

Hammarström, O. & Sundell Eklund, J. 2013. *Inventering av naturvärden knutna till stadsträd i Göteborgs kommun – Sällsynta parmeliacéer*. Park- och naturförvaltningen, Göteborgs Stad.

Larsson, U. 2012. *Om getlav, liten getlav och några andra arters utbredning i Göteborg med omgivningar*. Lavbulletinen 2012 (2): 44–49.

Lerman, P. 2015. *Allés biotopskydd – rättstillämpning*. Lagtolken AB. Rapport.

Naturvårdsverket. 2012. *Biotopskyddsområden. Vägledning om tillämpningen av 7 kapitlet 11 § miljöbalken*. Handbok 2012:1, utgåva 1

Naturvårdsverket. 2014. *Allé - Beskrivning och vägledning för biotopen Allé i bilaga 1 till förordning-en (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.* Naturvårdsverket.

Theell, A. & Moberg, R. (red.) *Nordic Lichen Flora, vol. 4. Parmeliaceae*. Evolutionsmuseet, Uppsala universitet.

Digitala källor

Artdatabanken: Artfakta om rödlistade arter.

<http://www.artfakta.se/GetSpecies.aspx?SearchType=Advanced>

Artportalen: <http://www.artportalen.se/>